

METHODOLOGY OF ORGANIZING PHONETIC EXERCISES IN MOTHER LANGUAGE AND READING LITERACY LESSONS

Hakimova Dilovar Gayratovna

Termiz State Pedagogical Institute Theory and
Methodology of Education (Primary Education) 2nd Year Master's Student

ABSTRACT

This article discusses the method of organizing phonetic exercises in mother tongue and reading literacy classes, creating a system of phonetic-graphic skills, and regular use of exercises in teaching.

Keywords: interactive methods, non-traditional teaching methods, oral and written speech method, paronym pairs of words, phonetic knowledge

KIRISH

Jahonda globallashuv jarayoni tezlashayotgan bir paytda tillarni asrash, ularni takomillashtirish va o'qitish masalalari dolzarb bo'lib bormoqda. Bugungi kunga kelib til ta'limiga doir turli interfaol usullar amaliyotda keng qo'llanilmoqda. Har qanday tilning asosini uning tovushlar tizimi, ya'ni fonetikasi tashkil qiladi. Ingliz, fransuz, nemis va boshqa rivojlangan xorijiy tillarni o'qitishga doir ilmiy adabiyotlarda fonetikaga, xususan, talaffuzga alohida e'tibor beriladi va ta'lim jarayonida fonetik mashqlardan unumli foydalaniladi. Dunyo tajribasida talaffuz mashqlari bir bo'lim yoki bir mavzu bilan tugab qolmaydi. Darsliklarda keltirilgan mashq turlari o'quvchida to'g'ri talaffuz ko'nikmalarining osongina shakllanishiga olib keladi. mumkin. SHu ma'noda fonetika o'qitishda ham turli noan'anaviy dars usullaridan foydalanish lozim.

Bugungi kunda ta'lim jarayoniga turli yangi pedagogik texnologiyalar tatbiq qilinmoqda. Biroq ona tili ta'limida shunday mavzular bo'ladiki, ularni o'qitishda didaktik o'yinlardan ko'ra amaliy ishlash orqali kerakli natijalarga erishish mumkin. Ta'kidlash kerakki, talaffuzning imloga va aksincha, yozuvning og'zaki nutqqa ta'siri bo'lishi tabiiy. Fan-texnika qanchalik shiddat bilan rivojlanmasin, baribir, yozma nutq muhim bo'lib qolaveradi. Bugungi kunda o'quvchilar nutqida imloviy xatolar juda ko'p uchrayotganining sababi ham fonetika o'qitish, talaffuz masalasi bilan bevosita bog'liqdir. O'quvchilar o'z ona tilidan mahorat bilan samarali foydalana olsa, o'z fikrlarini ta'sirchan,

tushunarli bayon qila olsa, ajdodlardan qolgan boy ilmiy, badiiy merosni chuqur anglash darajasida o'z tilini bilsa, ana shunda ona tili ta'limi o'z maqsadiga erishgan bo'ladi. Buning uchun ona tili darslarida foydalaniladigan o'quv materiallari nihoyatda puxta ishlangan bo'lishi, ko'nikmalarni kompleks tarzda shakllantirish imkoniyatiga ega bo'lishi lozim. Bir paytning o'zida ham talaffuz, ham imlo, ham so'z boyligini oshirish, qolaversa, mustaqil fikrlashga yo'naltirishga sharoit yaratish takrorlanish jarayonini hosil qiladi, bu esa nutqiy mahoratni oshiradi. Aslida ona tili darslarining asosiy maqsadi bo'lgan o'quvchilarda nutqiy malakalarning shakllanishiga zamin yaratuvchi fonetika, orfografiya, orfoepiya, punktuatsiya bo'limlarini o'qitishda mashqlardan muntazam foydalanish, qolgan bo'limlarni esa, topshiriqlar asosida o'qitish samaraliroq natija beradi. Har qanday ma'lumotni qay darajada o'zlashtirish tinglovchining xohish irodasiga bog'liqdir. Psixologik nuqtai nazardan darsda, ayniqsa, yangi dars bayonida o'quvchini qiziqtirish lozim. Aks holda, harakat samarasiz bo'lishi mumkin. SHu ma'noda fonetika o'qitishda ham turli noan'anaviy dars usullaridan foydalanish lozim.

ASOSIY QISM

Kichik yoshdagi o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqni egallashlarida fonetikadan olgan bilimlarining ahamiyati katta: a) fonetik bilimga asoslangan holda I sinf o'quvchilari savod o'rganish davrida o'qishni va yozishni bilib oladilar; b) fonetik bilim so'zni to'g'ri talaffuz qilish (tovushlarni to'g'ri talaffuz qilish, urg'uli bo'g'inni farqlash, orfoepik me'yorga rioya qilish) asosini tashkil etadi; d) fonetik bilim morfologik va so'z yasalishiga oid bilimlar bilan birga o'quvchilarda qator imloviy malakalar (jarangsiz va jarangli undoshlarning yozilishi) shakllantirish uchun zamin bo'iadi; e) fonetik bilim gapni ohangiga ko'ra to'g'ri aytish, logik urg'u va gap qurilishidagi to'xtamlarga rioya qilish uchun zarur; d) so'zning tovush tomonini bilish uning ma'nosini tushunish va nutqda ongli qo'llash uchun muhimdir; *hozir* va *hozir*, *atlas* va *atlds* so'zlari manosidagi farq faqat urg'u orqali ajratiladi. So'zning tovush tomonini tasavur qilish so'zlarni talaffuzda farqlash, ayrim so'ziarni to'g'ri talaffuz qilish va qo'llash uchun zarur.

O'qituvchi boshlang'ich sinflarda o'qitiladigan barcha fanlarga oid darslarda so'zni aniq va to'g'ri talaffuz qilish ustida doimiy ishlab boradi, shu maqsadda ko'pincha so'zni tovush tomondan tahlil qilishdan foydalanadi.

Maktab dasturiga muvofiq, boshlang'ich sinf o'quvchilari fonetikgrafik ko'nikmalar tizimini hosil qiladilar: tovushlar va harflar, unli va undosh tovushlar, jufti bor jarangli va jarangsiz undoshlar, jufti yo'q jarangli va jufti yo'q jarangsiz undoshlar; so'zni bo'g'inlarga bo'lish, urg'uli bo'g'inni talaffuzga ko'ra amaliy farqlash ko'nikmalariga ega bo'ladilar.

Bolalar maktabga keigunga qadar ham nutqning tovush qurilishini amaliy o'zlashtiradilar, ammo ular maxsus o'qigunlariga qadar so'zni bo'g'inlarga bo'lishni, so'zdagi tovushlarni izchil talaffuz qilishni bilmaydilar. I sinf o'quvchilarida so'zni to'g'ri talaffuz qilish, bo'g'inlarga bo'lish, undagi har bir tovushni tartibi bilan aniq aytish ko'nikmasini shakllantirish ustida maqsadga muvofiq ishiash, o'z navbatida, analiz, sintez, taqqoslash, guruhlash kabi aqliy mashqiarni bilib olishga, shuningdek, tovushlarning tabiati, so'z tarkibida birbiriga ta'siri kabi ayrim elementar bilimlarni o'zlashtirishga imkon beradi. I sinfda fonetika va grafikani o'rganishga katta o'rin beriladi, chunki o'quvchilar o'qish va yozish jarayonini shu sinfda egallaydilar. Bu bilimlar keyingi sinflarda mustahkamlanadi, takomillashtiriladi.

“Kim xattot?” usuli. Sinf uch guruhga bo'linadi. Qur'a tashlash yo'li bilan ulardan biri ekspert, qolgan ikkisi bahslashuvchi jamoalarga ajratiladi. Ekspert guruhi jamoasi x va h undoshi ishtirok etgan so'zlarni aralash holda aytaveradi, bu so'zlardan bir jamoa tarkibida x undoshi ishtirok etgan so'zlarni, ikkinchi jamoa tarkibida h undoshi ishtirok etgan so'zlar qatorini yozib boradilar. Belgilangan vaqtda jamoalar ishi to'xtatiladi. Ekspertlar jamoasi ikkala guruh ishlarini tekshirib beradi. Ish yakunida o'qituvchi uchala guruh ishlarini ko'rib chiqib baholaydi. “Juftini top!” usuli. Bunda tutuq belgisi ishtirok etgan so'zlarning paronim juftlarini topish uchun uchta jamoa bellashadi. Sardorlar bellashgan paytda qolganlar tutuq belgisi ishtirok etgan so'z qatnashgan xalq maqollaridan topib turadi. Kimda misol ko'p bo'lsa, o'sha jamoa g'olibdir. 5 minut vaqt. Tutuq belgisi ishtirok etgan so'zlarning talaffuzida ham kamchiliklar uchraydi.

XULOSA

Darsliklarda mazkur belgining uch vazifasi haqida batafsil ma'lumot qoida shaklida berilgan bo'lsa-da, talaffuzda chalkashlik mavjud. Ya'ni, unidan keyin kelganda ham, undoshdan keyin kelganda ham ajratib aytilaveradi. Bunday holatda ham talaffuz mashqlari, topshiriqlar va noan'anaviy usullardan foydalanish mumkin. 1-topshiriq. Dastlab tutuq belgisining unli harflardan

keyin kelishiga, so'ng undosh harflardan keyin kelishiga xalq maqollari orasidan misollar topib yozing va talaffuz asosida farqlang. Va'daga vafodardning ishidir. Qal'a atrofidagi xandaq suv bilan to'ldirilgan.

ADABIYOTLAR

1. Hamroev G.H. Fonetikaning umumta'lim maktablarida o'qitilishiga doir ayrim mulohazalar //. -Toshkent, TDPU, 2018. -B. 485-487.
2. Mirzayev F. Fonetika o'qitishda xalq maqollaridan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida 2010. -B. 116-118.
3. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari: -T.: "O'qituvchi", 2004- y.
4. Tolipov O.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari (o'quv qo'llanma).-T.: "Fan" nashriyoti, 2006 -y.
5. Farberman B. Ilg'or pedagogik texnologiyalar.-T.: "Fan", 2000
6. Makhmudovich, Gulyamov Komiljon, and Ikromov Muhammad Anasxon Hakimjon o'g. "DEVELOPMENT OF CHILDREN'S ARTISTIC AND CREATIVE ABILITIES IN THE PROCESS OF TEACHING UZBEK FOLK APPLIED DECORATIVE ARTS." *Web of Scientist: International Scientific Research Journal* 3.5 (2022): 957-963.
7. MUBINAKHON, IKRAMOVA, and IKRAMOV MUHAMMAD ANASKHON. "The Importance of Using the Ict to Increase the Efficiency of Education." *JournalNX* 7.1: 106-108.
8. Khaydarovich, A. A., & Muhammedovich, S. U. (2022). THE ROLE OF RISHTON SCHOOL OF CULTURE IN THE DEVELOPMENT OF APPLIED ART ON THE BASIS OF NATIONAL AND MODERN TENDENCIES. *Academicia Globe: Inderscience Research*, 3(05), 22-26.
9. Абдуллаев, А. Х. (2019). FEATURES OF DRAWING ACTIVITIES BASED ON IMAGINATION AND MEMORY. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 1(3), 340-343.